

Metges psicopedagogs a la Catalunya de començaments del segle XX

Àngel C. Moreu

1. Metges filòsofs

Aprofitant l'avinentesa de la recent institucionalització universitària de la psicopedagogia com a llicenciatura, i continuant amb la tradició del nostre Departament de Teoria i Història de l'Educació que ha dedicat una especial atenció a l'estudi dels metges filòsofs, potser ha arribat el moment d'estudiar les sens dubte inestimables aportacions de la medicina en la consolidació de la psicopedagogia. Aquesta tradició a la qual ens referim va ser introduïda pel Dr. Alexandre Sanvisens i Marfull i ha proporcionat obres importants per a la història de la filosofia, de la medicina i de la pedagogia.

La investigació del Dr. Sanvisens sobre els metges filòsofs va començar amb la seva tesi doctoral sobre el Dr. Andreu Piquer l'any 1948¹, tot continuant després amb estudis sobre Lull o Gimbernat. Igualment va ser director de tesis doctorals sobre aquesta mateixa temàtica, com la que estudia la vida i l'obra del Dr. José Miguel Guardia². Per altra banda, aquest mateix any 1998, el nostre Departament ha publicat un recull de treballs sobre el vessant psicopedagògic del Dr. Emili Mira i López³. Aquesta comunicació s'inscriu en l'esmentada tradició investigadora, i, per la nostra part, esperem que tot plegat justifiqui la presència d'un pedagog en una reunió de metges.

Però una justificació de rang superior ens la proporciona la mateixa història. Medicina i pedagogia han estat presents al llarg de l'esdevenir de l'home, i han intentat donar resposta a les necessitats que la pròpia civilització anava plantejant a cada moment. La col·laboració, la complementarietat, o, actualment, la interdisciplinarietat, desvetllen moments o situacions on la superació de problemes socials, relacionats amb necessitats humanes de diferent tipologia, ha aconsellat una teoria i una pràctica comunes. D'altres vegades ha estat l'enfrontament la característica d'aquesta relació. Citarem alguns exemples que serveixen d'introducció al nostre estudi.

2. Medicina i pedagogia

Si bé podríem establir fàcilment ponts entre medicina i pedagogia ja a partir de l'obra de Corneli Cels, Areteu de Capadòcia, Sorano d'Efeso, Celius Aurelià, Claudi Galè o Alexandre de Tralles, principals representants de la psicologia mèdica de l'època greco-romana, només indicarem com Sorano ja destacava la preocupació dels escriptors metges per fixar l'edat per a l'inici de l'educació dels infants; o com Galè aconsellava als metges que es preocupessin de l'evolució intel·lectual i de l'educació de les persones, i que no pensessin que la formació havia de ser competència exclusiva del filòsof⁴. D'altra banda, durant aquesta mateixa època ja podem observar una preocupació compartida entre metges i pedagogs per la cura dels nadons que estarà present en tractats de medicina i educació fins el segle XVIII.

D'especial interès per a nosaltres son les referències a l'educació que trobem a l'obra de Lluïl, i d'Arnau de Vilanova, peça clau, aquest últim, en el procés de consolidació de la medicina àrab a Occident, i autor d'un text específic sobre educació titulat *Tractatus de prudentia catholicorum scholarium*⁵ a més del seu més conegut *Regimen sanitatis*. I ja durant el renaixement, els metges van contribuir al generalitzat retorn a la naturalesa mitjançant la dissecció anatòmica, el relat al·legòric i també mitjançant les recomanacions relacionades amb l'educació física. El cos recuperava finalment el seu lloc en la nova realitat secularitzadora, producte del desmembrament de la colossal estructura teològica, política i cultural de l'edat mitjana. Es això que les aportacions relacionades amb l'educació física s'amplien a altres camps com ara el de l'orientació professional o el de l'exercici físic i la gimnàstica en l'obra dels metges del renaixement. És el cas de Juan Huarte⁶, Cristóbal Méndez, amb el seu *Libro del exercicio*⁷, o Gerolamo Mercuriale amb la seva coneguda obra *De arte gymnastica*.

Aquest últim és autor també d'un interessant llibre titulat *De morbis puerorum tractatus*⁸, que cal destacar aquí per dos motius; el primer fa referència a que obres com aquesta demostren la important tasca d'àrabs i jueus en la recuperació, conservació i reelaboració dels coneixements pertanyents a les tradicions hipocràtiques i galèniques; la qual cosa va permetre la recuperació també de la consideració de malalts per als afectats per problemes psíquics, i la possibilitat de considerar un subjecte de l'educació diversificat; això, però, encara no tindrà un reflex en la literatura educativa de l'època. El segon motiu fa referència a que dins d'aquestes obres, primeres monografies pediàtriques, trobem gairebé sempre orientacions referents a la higiene i a l'educació per a la salut en general; és el cas per exemple de les obres de Paolo Bagelardo⁹, Luis Lobera de Àvila¹⁰, o Gerónimo Soriano¹¹ entre molts d'altres.

Aquesta tendència orientadora es fa més palesa durant el barroc; i és que òbviament el metge sempre ha vist en els aspectes preventius de l'educació una via per a millorar la salut i evitar les conseqüències socials de la manca d'higiene. Això

s'observa per la gran quantitat d'escrits de metges reclamant als estats que es fessin garants de la salut i l'educació dels infants o de millores higièniques de la població. Biografies com la del Dr. Tolosa Latour resulten exemplars en aquest sentit, encara que potser el primer metge que va reclamar a l'Estat protecció i educació per als infants va ser Johann Peter Frank¹², filòsof i metge alemany que va viure durant la segona meitat del segle XVIII.

Polítics, pedagogs i metges comparteixen una responsabilitat envers els infants i la població en general que els obliga a caminar junts. El Dr. Sigmund Freud va escriure: "Hay tres profesiones imposibles, educar, curar y gobernar"¹³. Impossibles potser perquè en els tres casos sempre hi ha àmbits o subjectes que escapen a les seves pròpies possibilitats d'intervenció. Són treballs permanents i per tant inabastables, la qual cosa exigeix, més que en altres casos, la col·laboració i la comprensió. Aquesta coincidència d'objectius entre metges i pedagogs ha propiciat una convivència que no ha estat lliure, ja ho dèiem, de controvèrsies i confrontacions a les quals no ens referirem en aquesta ocasió. Ens interessa més destacar la coincidència.

Hi ha exemples, molts, que parlen de metges que han sentit la necessitat de formar-se o de treballar com a pedagogs; el filòsof Locke n'és un exemple. Havia estudiat medicina i sembla que va consumir un breu període de pràctiques a Oxford¹⁴; però el seu interès es va dirigir cap al camp de la filosofia i l'educació. D'altres van aprofitar la seva formació mèdica per innovar importants àmbits de la metodologia i la pràctica educativa, com és el cas de Maria Montessori o Ovide D_croly.

Durant la segona meitat del segle XIX assistim a un avanç espectacular de la ciència que tindrà una incidència decisiva en l'evolució de la medicina, la pedagogia i la psicologia. Als paràgrafs que segueixen ens volem centrar en tot un seguit d'elements claus d'aquest avanç que ens permetin referenciar els seus efectes a la Catalunya dels primers decennis del segle XX. Pensem que, durant aquests anys anteriors a la Guerra Civil, es consoliden noves disciplines de l'àmbit de les ciències mèdiques i de l'àmbit de les ciències de l'educació. Durant aquests processos de consolidació es produeixen tot un seguit de coincidències, col·laboracions i enfrontaments entre metges i pedagogs, en un intent de donar resposta a les noves exigències que, en el camp de l'atenció a la infància, es deixen sentir des de diferents sectors de la societat. Pensem també que, durant aquells anys, la indefinició dels límits disciplinars van generar interseccions i altres moviments de caràcter epistemològic que havien d'incidir en la fonamentació teòrica, en les pràctiques i en la caracterització dels professionals de les noves disciplines. Una d'aquestes disciplines era la psicopedagogia; i el nostre propòsit és veure a continuació el paper dels metges en la seva configuració.

3. L'aparició de la psicopedagogia

Destacarem, doncs, breument, alguns trets característics del pensament filosòfic i de l'evolució científica que, durant el segle XIX, havien de propiciar la configuració de l'entorn psicopedagògic, per tal de poder identificar els processos que van permetre la consolidació del treball psicopedagògic a Catalunya en el canvi de segle i els decennis anteriors a la Guerra Civil.

Els plantejaments que sobre les possibilitats d'una psicologia científica havia deixat entreveure Herbart a *Manual de Psicologia*, l'any 1816, i, més clarament a *La Psicologia com a Ciència* vuit anys més tard, van influenciar a dos eminents filòsofs i fisiòlegs alemanys, Fechner i Wundt. Si bé la fisiologia durant la il·lustració es desenvolupava encara dins d'un marc mecanicista i vitalista, cal dir que F.X. Bichat¹⁵, l'any 1800, exposa ja el seu mètode biològic deslligat dels punts de vista de la filosofia. Per altra banda, s'observa un imparable avenç de la física i la química que incideix en el canvi de mentalitat i afavoreix la construcció de nous instruments tècnics. Tot plegat havia de propiciar importants descobriments dins l'àmbit de la neurofisiologia. Es llavors que la fisiologia de les sensacions es planteja el paper del psiquisme en la informació que el subjecte produeix tot partint de la seva pròpia experiència. I és per aquest camí que Wundt, encara al segle XIX, escriu *Elements de psicologia fisiològica*, llibre considerat com la primera aportació important de la psicologia experimental¹⁶.

Per la seva banda els filòsofs van respondre a la inquietud investigadora dels fisiòlegs amb noves aportacions teòriques. Les teories empiristes de l'associacionisme no havien tingut mai la pretensió d'anar més enllà de la reflexió teòrica, preparaven, però, el terreny a Wundt o a Titchener, que més tard haurien d'estudiar l'origen i l'associació de les idees des del camp de l'experimentació. En aquest mateix sentit, Wolf, que ja havia marcat la diferència entre una psicologia empírica i una psicologia racional al segle XVIII, va ser el primer que va parlar de medicació en psicologia¹⁷, encara que ni ell ni ningú dels que van seguir aquesta línia van realitzar cap medicació. Caldria parlar també dels filòsofs que des de la institució universitària es van mostrar contraris a la psicologia científica, com Bergson, o Franz Brentano, que, contrari a l'experimentalisme wundtí, va escriure *Psicologia des del punt de vista empíric*, on es pot llegir que la psicologia no ha de ser ni experimental ni fisiològica¹⁸.

Juntament amb la fisiologia, l'evolució de la psicopatologia infantil constitueix un altre àmbit amb clares implicacions en la consolidació de la psicopedagogia. França era capdavantera en aquest àmbit. Durant la primera meitat del segle XIX havien obert institucions per al tractament de nens amb alguna deficiència mental. Noms com Itard, Voisin i Seguin complementaren el tractament mèdic amb l'educació; i institucions com la Salpêtrière i Bicêtre havien de ser model per a altres països. A més a més, cap a finals de segle van aparèixer les primeres monografies sobre psiquiatria infantil¹⁹.

Pel que fa a Catalunya, els filòsofs Martí d'Eixalà i Llorens i Barba havien parlat, a mitjans del segle XIX, de la filosofia del sentit comú i de la psicologia associacionista des de les seves aules de la Universitat de Barcelona. Ja hem parlat del Dr. Ramon Turró, i cal fer menció també de la posició i l'obra de Pere Mata, clar exponent del progressisme científic, autor d'un *Manual de Mnemotècnia* i altres obres en línia amb els nous corrents de la medicina científica. A la resta de l'Estat, Ramon y Cajal, que, l'any 1889, va contribuir al desenvolupament de la neurofisiologia tot mostrant les cèl·lules nervioses com a unitats independents. Per altra banda, Francisco Giner de los Ríos i altres membres de la Institución Libre de Enseñanza van propiciar l'arribada de la psicologia experimental²⁰.

Un cop descrits els elements que considerem fonamentals en la configuració de l'escenari on s'iniciaran les reflexions i les pràctiques psicopedagògiques, ja amb el canvi de segle, hem de parlar de l'infant, amb un protagonisme creixent al llarg de tot el segle, i situat a un lloc diferent del que havia ocupat fins aleshores com a subjecte de l'educació. Es va arribar a crear un nou espai de convergència sota el guiatge dels pedagogs de l'Escola Nova, dels psicòlegs experimentals, dels metges psiquiatres i pediatres, dels juristes i dels polítics, més tard també dels psicoanalistes. I com que el lloc natural, físic i social de l'infant és la família i l'escola, hi va haver una convergència afegida a l'anterior, i unànime, pel que fa a la temàtica de la producció teòrica i pràctica de tots els sectors: l'educació. La pedagogia aprofitarà en bona part, moltes d'aquestes aportacions, tot compartint terrenys fronterers on es produirà la interdisciplinarietat, l'intrusisme i, fins i tot, l'enfrontament entre els professionals que volen accedir als nous àmbits disciplinars relacionats amb la infància, a la qual volen conèixer, protegir i educar, tot donant resposta a una pressió social, impulsada per idees regeneracionistes, que reclama millores en les polítiques educatives i socials.

A partir d'aquí i durant els primers decennis del segle XX es generen els processos de consolidació de la psicopedagogia que, tot ressaltant els aspectes mèdics de la qüestió, es poden resumir en 5 punts:

1) La contemplació de la salut com a un bé personal i social afavoreix la relació entre metges i pedagogs (l'adjectiu compost "mèdic-pedagògic" es fa servir amb profusió, gairebé sempre com a sinònim de "psico-pedagògic"). La higiene, la fisiologia, l'antropometria o l'educació física formaven part d'un discurs comú, tot constituint un estudi obligat, formalment o informal, tant per a mestres com per a metges.

2) La presència dels metges a les escoles i altres institucions educatives es concreta en l'exercici de la inspecció sanitària i en l'orientació psicomètrica per als mestres, en l'atenció dels disminuïts físics i psíquics als patronats i escoles d'educació especial, en les iniciatives protectores de la "infància delinqüent" a les Juntes de Protecció i als Tribunals Tutelars de Menors, i en la formació de mestres a les escoles normals, les facultats, escoles d'estiu, etc.

3) L'aparició de llibres de psiquiatria i psicologia destinats a la formació dels mestres. Aquestes obres responen a la necessitat de classificació dels escolars que, des de Philippe i Boncour²¹, se sent durant aquesta època. Curiosament, el primer llibre d'aquesta temàtica que apareix a Espanya, titulat *Compendio de psiquiatria infantil*, està escrit, l'any 1907, per August Vidal i Parera, professor de l'Escola Normal de Mestres de la Universitat de Barcelona, pioner de la psicopedagogia.

4) Durant el segle XIX, la reflexió teòrica relacionada amb la reforma i la correcció del menor es movia entre els àmbits benèfic-assistencials i els jurídic-penals. A aquesta tradició_ que orientava el discurs de la protecció del menor cap als aspectes socials del problema s'afegia ara l'alternativa mèdica, que relacionava les conductes vicioses i delictives amb alteracions de la ment, derivant les experiències correctores cap a noves metodologies medicopedagògiques o psicopedagògiques. Així constituïa l'oferiment d'una explicació causal a la delinqüència i l'alcoholisme de nens i joves des de la descripció de determinades psicopatologies i des de les aportacions del discurs biològic de l'herència, considerades com a factors determinants de la degeneració infantil. S'obrien així noves possibilitats per a l'acció de metges, juristes i pedagogs.

5) Amb l'avanç de la psicologia i la pedagogia científiques, apareixen noves institucions de caràcter experimental. Ens referim a laboratoris de psicologia experimental, instituts d'orientació, i clíniques pedagògiques. Potser les més característiques són les clíniques pedagògiques, establiments regentats per pedagogs, psicòlegs, metges o psicoanalistes, i dedicats al diagnòstic i tractament d'infants amb psicopatologies o problemes d'aprenentatge; són un producte d'aquesta època i es van estendre per tota Europa i els Estats Units, molt abans que l'Institut Psicopàtic per a joves de Healy a Chicago²², i molt abans també que les "child guidance clinics".

Tot just arribem a un punt del nostre treball que ens permet algunes conclusions preliminars:

- El paper de la medicina en la fonamentació teòrica inicial de la psicopedagogia és indiscutible.

- La participació dels metges en la pràctica psicopedagògica principalment des de la psicologia experimental, la psiquiatria infantil, la pediatria i les lligues d'higiene mental, afavoreix la interdisciplinarietat metges-pedagogs, de la qual es beneficia tant la pedagogia com la medicina.

- Fruit d'aquesta interdisciplinarietat es van estructurar les primeres metodologies psicopedagògiques que es farien servir tant en el camp de la psicopatologia com en el de l'educació.

- Els primers treballs sobre orientació escolar, professional i vocacional estan inspirats des del discurs mèdic psicotècnic i impulsats per metges.

4) Metges psicopedagogs a Catalunya. La presència catalana en aquests escenaris mèdics de la psicopedagogia té unes característiques que la diferencien de la resta de l'Estat durant els primers decennis del segle XX, degut, pensem, a tres factors: El primer fa referència a la pròpia conjuntura sociopolítica, marcada per l'avanç del catalanisme. El segon té que veure amb el relleu generacional que es produeix a començaments de segle amb la mort dels doctors Robert, Sentiñón i Giné, tot donant pas a un període on predominarà un científisme²³ més en consonància amb la tècnica europea, on l'adjectiu "científic" sembla una garantia de qualitat i modernitat disciplinar; és així que es parla de psicologia científica, pedagogia científica i medicina científica. I el tercer es manifesta per una major sensibilització observable a Catalunya respecte a la necessitat de renovació en el camp de l'educació que afavoreix les possibilitats de canvi.

Les aportacions des de Catalunya als processos de consolidació de la psicopedagogia presenten un volum desigual depenent dels àmbits de que es tracti. Pel que fa a la medicina, s'observa l'existència d'una gran quantitat de treballs procedents del camp de la higiene, la psicopatologia, la pediatria, la medicina escolar, la psicomètria i l'orientació, sempre en relació amb l'educació. Sense ànim de ser exhaustius, oferim a continuació una mostra de les aportacions d'aquest període publicades per metges catalans o que treballaven a Catalunya, i que poden exemplificar tot allò que venim dient. La llista podria confeccionar-se amb altres noms de metges (per exemple, podrien figurar també els doctors Carles Calleja, Wifred Coroleu, Lluís Comenge, Pere Manaut, Ramon Rotger, Carles Soler, Pere Tarrés, Francesc Tosquelles, Valentí Vivó, etc., etc.) que també van tractar temes de l'entorn psicopedagògic. Vegem la mostra:

Joan Alzina i Melis (1930) "La delincuencia y la frenastenia". *Annals de Medicina*, pàgs. 361-367.

F. Ballester i Castelló (1934) *Prevenió dels accidents del treball per mitjans Psicofisiològics, Gràfics i Mecànics*. Valls: Torres i Virgili.

Faustí Barberà i Martí (1917) "Lo tractament pedagògic dels sords-muts". *Congrés de Metges en Llengua Catalana. Actes*. Barcelona: Imp. Vídua Badia Cantenys, pàgs. 541-545.

Claudi Bassols i Iglesias (1934) *L'examen Psicològic al Tribunal Tutelar de Menors*. Barcelona: Imp. Enric.

Jesús M. Bellido Golferich (1926) "Biología para maestros". *Revista de Pedagogía*, 50, pàgs. 66-70.

Tomàs Busquet i Teixidor (1929) "La educación de los niños psico-anormales en la provincia de Barcelona". *Infantia nostra*, 8, pàg. 80-90.

Primer Congreso Español de Higiene Escolar. Barcelona 8-13 de abril de 1912. Barcelona: Imp. de Vda. de F. Badia (1913).

Arturo Galcerán Granés (1903) "Principios fisiológicos de la educación intelectual de los niños". *Revista Frenopática Española*. Vol. I, pàgs. 83-84, 111-115, 181-183.

Ignasi de Llorens i Gallard (1895) *Higiene de las escuelas destinadas a la primera enseñanza*. Barcelona: Tip. de la Casa Provincial de Caridad.

Víctor Melcior i Farré (1910?) *La delincuencia en los niños. Causas, remedios*. Barcelona: Soc. Gral. Publ.

J.E. Oliveira Esteves (1930) "La salut mental en els escolars". *Anales de Medicina*, pàg. 375.

Francesc Pons i Freixa (1927) *Concepto biológico de la Ética y determinación de su fundamento y de su principio como base objetiva de toda higiene de la conducta individual y social. Discurs de recepció a la RAMCB*. Barcelona: Perfectus.

Enric O. Ràdua i Oriol (1909) *El problema de la inspección médico-sanitaria de las escuelas*. Barcelona: Acad. de Higiene de Cataluña.

Josep Rius i Matas (1904) Recensió d'un llibre de Bertillon: *El método hipno-pedagógico. Sus aplicaciones al tratamiento de los hábitos viciosos infantiles*. *Revista Frenopática Española*, 2, pág. 391-392.

Diego Ruiz Rodríguez (1909) "Introducción biológica a la pedagogía de anormales". *La Evolución Pedagógica*,
1, pàgs. 11-18 i 46-50.

Manuel Salvat Espasa (1936) *Perspectiva médico-escolar*. Barcelona: Imp. Badia.

Josep Sanchís i Banús (1916) *Estudio médico-social del niño golfo*. Tesis doctoral.

Narcís Sicars i Salvadó (1917) *La delincuencia en los niños. Sus causas y sus remedios*. Barcelona: Imp. Casa de Caridad.

Lluís Suñé i Medan (1923) *Los trastornos de la voz y de la pronunciación. Importancia de estos conocimientos en higiene escolar*. Barcelona: Imp. Badia.

Eladi Vila i Cuñer (1922) *Carácter y trascendencia de la actuación medicoescolar*. Barcelona: Imp. Badia.

Joan Vilató i Gómez (1930) "Cuestiones médicas sobre educación moral". *Bios*, pàgs. 577-583. Al mateix volum: "El Gabinete Pantomímico", pàgs. 557-575.

Joan Viura i Carreras (1902) "Bases de Puericultura". *Acta de la sesión pública inaugural de la RAMCB*. Barcelona: Establecimiento Tipográfico del Sucesor de F. Sánchez.

Francesc de P. Xercavins i Rius (1910) "Organización de las escuelas para niños anormales". *Deliberaciones del Congreso de 1ª Enseñanza de Barcelona, 1909-1910*. Barcelona: Imp. M. Tasfs, pàgs. 311-317.

Cal afegir de forma més destacada tot un seguit de metges que van mostrar envers el món de la psicopedagogia una actitud d'especial intensitat i dedicació. Ens referim, en primer lloc, al Dr. Rafael Rodríguez Méndez, catedràtic d'higiene a la Facultat de Medicina i rector de la Universitat de Barcelona, de sobra conegut per la seva extensa obra, pel seu humanisme, i, el que aquí interessa, per la seva preocupació per l'educació. Aquesta preocupació es fa present en una bona quantitat d'articles, com "Dos palabras sobre pedagogía"²⁴ o "Deberes del gobierno en materia de educación cerebral"²⁵, i de discursos, com "Importancia de educar bien a los niños". Va participar en iniciatives de caràcter psicopedagògic, com el Museu Pedagògic Experimental de Barcelona, institució subvencionada per l'Ajuntament i en la qual participaven importants personalitats relacionades amb l'institucionisme madrileny. És significatiu el fet que prologués, l'any 1907, la primera monografia sobre psiquiatria infantil que es publicava a Espanya, obra, com diem més amunt, del pedagog barcelonès Augusto Vidal Parera, destacat pioner de la psicopedagogia.

Un altre metge psicopedagog va ser Alfred Strauss, professor de la Universitat de Heidelberg, es refugià a Catalunya per tal d'eludir la persecució nazi. Va col·laborar amb el Dr. Emili Mira tant a la Facultat de Medicina com al Seminari de Pedagogia, i tant a l'Institut Psicotècnic com a la Clínica La Sageta, sempre de forma brillant. El Dr. Strauss és l'autor d'un tractat molt important sobre pedagogia terapèutica, on dissenya l'itinerari de formació per al pedagog terapeuta en tres etapes: la primera de formació pedagògica normal; la segona de formació psicopatològica; i la tercera de formació en medicina pedagògica terapèutica²⁶.

Juntament amb Strauss i Mira treballava un jove metge, Geroni de Moragas i Galliss, que amb els anys arribaria a ser el principal representant de la psicopedagogia a la Catalunya de la postguerra. No es va exiliar, i des de 1940 va continuar la seva tasca educativa a l'Institut de Pedagogia Terapèutica, on es van formar reputats psicopedagogs, com Miquel Meler. Amb la reinstauració dels estudis de pedagogia a la Universitat de Barcelona, l'any 1954, Moragas s'encarregà de l'assignatura "Psicología del niño y del adolescente" fins a la seva mort. El Dr. Moragas va publicar obres molt importants sobre la infància anormal, la sexualitat infantil i la col·laboració del metge amb el mestre.

Per últim ens referirem al Dr. Emili Mira i López²⁷, que es pot considerar com el més brillant iniciador de la psicopedagogia a Catalunya, i també el més internacional en el camp de la psicotècnia. Com és ben sabut, Mira va dedicar la seva vida a l'estudi, a la investigació i a la divulgació dels grans temes relacionats amb la psicologia del seu temps. Va ser l'ànima de l'Institut Psicotècnic de Barcelona des dels seus inicis, professor de la Facultat de Medicina i de la Secció

de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, fundador d'importants revistes relacionades amb la psicopedagogia i la psiquiatria, escriptor prolífic i conferenciant d'èxit. L'any 1939 es va haver d'exiliar i ja mai més tornaria a Catalunya. Potser la contribució més important de Mira pel que fa a la psicopedagogia gira al voltant de l'Institut Psicotècnic, que, a la seva tercera fase, a partir dels anys 20, amplia instal·lacions i activitats, amb una major presència per a l'àmbit psicopedagògic de l'orientació. Hi ha programes d'investigació més ambiciosos, i un augment en les activitats de divulgació i docència; fins i tot es va obrir una secció específicament dedicada a la psicopedagogia de la qual es va encarregar el seu amic i col·laborador Joaquim Xirau. Aquesta institució ja era considerada la millor d'Europa l'any 1920, la qual cosa, sens dubte, va influir en la designació de Barcelona com a seu de la II Conferència Internacional de Psicotècnia. Pensem que la consolidació de l'orientació professional, vocacional i educativa que es va produir a l'entorn del Dr. Mira constitueix l'aportació catalana a la història de la psicopedagogia internacional del moment.

Notes

1. SANVESENS, A. (1953) Un médico filósofo español del siglo XVIII: el doctor Andrés Piquer. Barcelona: CSIC, Instituto Luis Vives. Sanvisens es considerava deixeble de Tomás Carreras Artau, que també va estudiar el tema dels metges filòsofs (CARRERAS, T. (1952) Estudios sobre médicos-filósofos españoles del siglo XIX. Barcelona: CSIC, Instituto Luis Vives). Laín Entralgo també n'havia parlat (LAÍN, P. (195?) Lecciones de Historia de la Medicina: anatomistas, filósofos, patólogos. Madrid: Marban).
2. PETRUS, A. (1980) José Miguel Guardia: Personalidad y doctrina pedagógica. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació.
3. VILANOÛ, C. (coord.) (1998) Emili Mira i els orígens de la psicopedagogia a Catalunya. Barcelona: Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona.
4. FUSTER, J. (1989) L'assistència psiquiàtrica a Catalunya. Una perspectiva històrica. Barcelona: Espaxs, pàg. 22.
5. SANTA TERESA, GRAZIANO DI (1957) II "Tractatus de prudentia catholicorum scholarium" di Arnaldo da Villanova. Divinitas, vol. XI, n. 2, pàgs. 821-844.
6. Al seu llibre Examen de ingenios (1575) Huarte defineix l'ingeni com la predisposició de l'individu per desenvolupar unes habilitats determinades; aquesta predisposició dependrà de l'edat, el sexe, l'alimentació, el clima i el temperament.
7. M_NDEZ, C. (1553) Libro del exercicio corporal y de sus provechos. Sevilla: G. de la Torre.
8. MERCURIALE, G. (1588) De morbis puerorum tractatus. Venècia: apud Paulum Meietum. Obra extensa on es poden trobar referències de més de 70 metges i filòsofs grecs, romans, àrabs, jueus i cristians.
9. BAGELLARDO, P. (1538) Libellus de aegretudinibus infantium. Lion: Germanum Rose. Crida l'atenció sobre la importància de tenir cura dels nadons i dedica la primera part a donar orientacions en aquest sentit (roba, bany, alimentació, "modus gubernandi infantem", etc.). La segona part, està dedicada a les malalties físiques i psíquiques dels nens. Destaca el fet que considera l'epilèpsia com a malaltia hereditària.
10. Luis Lobera va escriure el seu llibre sobre les malalties dels infants l'any 1551. Hi ha una interessant edició del Dr. Baltasar Hernández Briz: LOBERA DE ÁVILA, L. (1923) El libro del regimen de la salud y de la esterilidad de los hombres y mujeres, y de las enfermedades de los niños y otras cosas utilísimas. Madrid: Julio Cosano.
11. SORIANO, G. (1600) Methodo y orden de curar las enfermedades de los niños. Zaragoza: Angel Tauano.
12. BAZZI, F. (1974) Saggio di ricerca interdisciplinare: medicina e pedagogia (da Platone alla Montessori). Episteme, vol. VIII, núm. 2-3-4, pàgs. 100-131.
13. FREUD, S. (1956) Prólogo. En AICHHORN, A. Juventud descarriada. Madrid: Martínez de Murguía (dist.), pág. 14.
14. BAZZI, F. (1974), op. cit., pág. 111.
15. BICHAT, F.X. (1827) Investigaciones fisiológicas sobre la vida y la muerte, 2 vol. Madrid: Imprenta que fue de García.

els punts claus de l'evolució. A la nostra pròpia narració podríem afegir, a partir d'Herbart, les teories evolucionistes del darwinisme, el Manual de fisiologia de l'home de J. Müller, el Manual d'òptica fisiològica d'Helmholtz, la Psicologia mèdica o fisiologia de l'ànima de H. Lotze, els Elements de psicofísica de Fechner, la descripció de la naturalesa motriu del psiquisme de H. Taine, les observacions sobre el psiquisme postural de Binet, la teoria perifèrica de les emocions de James, o l'aportació de R. Turró a l'explicació de la conducta humana des de la fisiologia, tot arribant a la ja mencionada obra de Wundt.

17. FRAISSE, P. (1982) La evolución de la psicología experimental. En FRAISSE, P. i PIAGET, J. (comp.) Tratado de psicología experimental. (I) Historia y método de la psicología experimental. Barcelona: Paidós, pág. 15.

18. PINILLOS, J.L. (1962) La Psicología como ciencia experimental. Revista de la Universidad de Madrid, vol. XI, nº .41, págs. 81-128.

19. DOMÈNECH, E. i CORBELLA, J. (1997), op. cit., pàgs. 23-25.

20. LAFUENTE, E. (1980) Sobre los orígenes de la psicología científica en España: el papel del movimiento krausista. Estudios de Psicología, nº. 1: A la pàgina 144 es pot llegir: "El krausismo constituye el suelo filosófico sobre el que se reciben las primeras noticias acerca de la psicología experimental en nuestro país".

21. DOMENECH, E. (1997) La classificació de la Psicopatologia dels Escolars de Jean Philippe i G. Paul Boncour (1905). En DOMENECH, E. i CORBELLA, J., op. cit., pàgs. 151-160.

22. ANDERSON, H. (1935) Las clínicas psicológicas para la infancia en los Estados Unidos y la obra del doctor Healy. Madrid: Espasa Calpe.

23. CORBELLA, J. i CALBET, J.M. (1987) L'evolució del pensament mèdic català en el segle XIX. En DOMENECH, E., CORBELLA, J. i PARELLADA, D. (eds.) Bases històriques de la psiquiatria catalana moderna. Barcelona: PPU.

24 La Evolución Pedagógica, (1909), 1, págs. 5-7.

25 Citat a PARELLADA, D. (1986) Metges escriptors a Catalunya. Rcial Acadèmia de Medicina de Barcelona, pàg. 182.

26 STRAUSS, A. (1936) Introducción al estudio de la Pedagogía Terapéutica. Barcelona: Labor, pág. 206.

27. Per a una visió detallada del vessant psicopedagògic d'Emili Mira, vid.: VILANOVA, C. (coord.) Emili Mira i els orígens de la psicopedagogia a Catalunya, op. cit.